

Małgorzata Kułakowska
Uniwersytet Jagielloński

POLSKI UCZEŃ ODBIORCĄ BRYTYJSKICH POLITYK EDUKACYJNYCH – KONTEKST INSTYTUCJONALNY¹

Celem artykułu jest prezentacja kontekstu instytucjonalnego sytuacji polskich uczniów w brytyjskich szkołach, na terytorium Anglii i Szkocji². Przedstawione zostaną dostępne dane dotyczące liczebności polskich społeczności, na tle populacji uczniowskich angielskiej i szkockiej, oraz główne wyzwania, związane z obecnością polskich dzieci w brytyjskich szkołach. Uwzględniona zostanie specyfika zdecentralizowanego (na skutek procesów dewolucyjnych) brytyjskiego systemu politycznego.

Artykuł opiera się przede wszystkim na analizie danych zastanych, w tym informacji z ostatnich spisów powszechnych, przeprowadzonych na terytorium Anglii i Szkocji w roku 2011, oraz danych udostępnianych przez szkoły. Dodatkowo analizowane będą raporty, w tym wyniki lokalnie prowadzonych przez brytyjskich badaczy badań empirycznych. Analiza ograniczona zostanie do państwowych szkół podstawowych oraz średnich.

ANGIELSKIE I SZKOCKIE SZKOŁY PAŃSTWOWE

Porównując sytuację w Anglii i Szkocji, należy uwzględnić różnice w populacji pomiędzy tymi krajami (regionami) Zjednoczonego Królestwa. Na terytorium Anglii mieszka obecnie ponad 53 miliony osób, na terytorium Szkocji jedynie 5 milionów³. System edukacyjny w Anglii podlega Parlamentowi i rządowi Zjednoczonego Królestwa w Westminsterze, natomiast szkocki – Parlamentowi Szkockiemu i Rządowi Szkockiemu, z siedzibą w Holyrood w Edynburgu. To co istotne z punktu widzenia polskich migrantów

¹ Przygotowanie tego artykułu uzyskało wsparcie z Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach projektu SET. Projekt ten jest współfinansowany ze środków unijnych.

² Tekst ten jest kontynuacją niektórych wątków i rozważań podjętych przeze mnie w artykule, zatytułowanym „Polish children in English schools. Institutional challenges and solutions” [2014, w przygotowaniu].

³ Precyzyjne liczby to 53,012,456 w przypadku Anglii, co równa się 84% wszystkich mieszkańców, oraz 5,295,403 w przypadku Szkocji, czyli 8 % wszystkich mieszkańców. Na podstawie *2011 UK Censuses*, <http://www.ons.gov.uk/ons/guide-method/census/2011/uk-census/index.html> [data dostępu: 1 listopada 2013]

to podział kompetencji pomiędzy oba parlamenty, szkocki odpowiedzialny jest między innymi (oprócz edukacji) za władze samorządowe oraz zdrowie i opiekę społeczną na terytorium Szkocji, natomiast w gestii parlamentu westminsterskiego pozostawiono sprawy zagraniczne oraz politykę migracyjną⁴.

Liczba uczniów w szkockich szkołach państwowych i samych szkół jest również odpowiednio mniej liczna niż analogicznie liczba uczniów i szkół w Anglii. W Anglii – zgodnie z danymi Department for Education ze stycznia 2013⁵ jest ponad 16 tysięcy państwowych szkół podstawowych oraz ponad trzy tysiące szkół średnich, w Szkocji natomiast – jak podaje rząd szkocki - 2 tysiące szkół podstawowych oraz 365 szkół średnich (są to dane na rok 2012)⁶. Do angielskich szkół średnich uczęszcza ponad 3 miliony uczniów⁷, do podstawowych ponad 4 miliony⁸. Do szkockich średnich⁹ 293 tysiące uczniów, do podstawowych 370 tysięcy. Można w przybliżeniu podać, iż różnice zarówno w ogólnej populacji krajów, jak i w populacji uczniowskiej na obu analizowanych poziomach są dziesięciokrotne, liczby właściwe dla Anglii będą mniej więcej dziesięć razy wyższe od szkockich.

Szkocja ma odmienne doświadczenie z różnorodnością i migracją. Wyższy odsetek grup etnicznych w Anglii ilustrują dane z ostatniego spisu powszechnego, zgodnie z którymi etniczna grupa większościowa¹⁰, czyli łącznie ujmowani Biali Anglicy/Walijczycy/Szkoci/Północni Irlandczycy/Brytyjczycy to jedynie 79,8 procent

⁴ Więcej informacji na temat dewolucji w Szkocji dostępnych na stronach rządowych, <https://www.gov.uk/devolution-settlement-scotland> [data dostępu: 4 listopada 2013]

⁵ Na podstawie *Table 7a*, [w:] *Local authority and regional tables: SFR21/2013*, <https://www.gov.uk/government/publications/schools-pupils-and-their-characteristics-january-2013> [data dostępu: 1 listopada 2013]. Dokładne dane wynoszą 16 784 szkół podstawowych oraz 3 281 szkół średnich. Liczby te nie obejmują szkół prywatnych.

⁶ Na podstawie *Table 1.1: Schools and pupils, by school sector, 1998-2012*, [w:] *Summary Statistics for Schools in Scotland, No.3: 2012 Edition*, <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2012/12/2355/0> [data dostępu: 1 listopada 2013]. Dokładne dane wynoszą 2,064 szkół podstawowych.

⁷ Dokładnie 3,210,120 uczniów. Na podstawie *Table 7c*, [w:] *Local authority and regional tables: SFR21/2013*....

⁸ Dokładnie 4,309,580 uczniów. Na podstawie *Table 7d*, [w:] *Local authority and regional tables: SFR21/2013*....

⁹ Dokładne dane: państwowe szkoły podstawowe – 370,680, średnie – 293, 562. Na podstawie *Table 1.1: Schools and pupils*...

¹⁰ Chociaż właściwsze byłoby nazwanie jej kategorią.

całej populacji¹¹, podczas gdy Biali Szkoci oraz (inni) Biali Brytyjczycy na terytorium Szkocji łącznie reprezentują prawie 92% szkockich rezydentów¹².

Te różnice ulegają pogłębieniu na poziomie szkół, odzwierciedlając inne profile demograficzne poszczególnych społeczności (post)imigranckich. Szczegółowo dane te ilustruje poniższa tabela.

Tabela 1.

Dzieci z mniejszościowych grup etnicznych – porównanie sytuacji w angielskich i szkockich szkołach państwowych 2012/2013.¹³

	Liczba uczniów w mniejszościowych grup etnicznych	Procentowy udział w szkolnej populacji
Angielskie szkoły podstawowe	965 110	29% ¹⁴
Szkockie szkoły podstawowe	37 200	10%
Angielskie szkoły średnie	775 710	24%
Szkockie szkoły średnie	21 314	7,3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Table 9a i 9b*, w: *Local authority and regional tables: SFR21/2013* oraz *Table 6.13 i 7.9*, w: *Pupil Census 2012 Supplementary dataset*, <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Statistics/Browse/School-Education/dspupcensus/pupcensus2012> [data dostępu: 2 listopada 2013]

Dodatkowo warto porównać dane dotyczące uczniów, dla których język angielski jest językiem dodatkowym.

¹¹ Zob. *Table KS201EW - Ethnic group*, <http://www.nomisweb.co.uk/census/2011/KS201EW/view/2092957699?cols=measures> [data dostępu: 2 listopada 2013]

¹² Zob. *Table 2: Ethnic groups, Scotland, 2001 and 2011*, Scotland's Census 2011, <http://www.scotlandscensus.gov.uk/en/censusresults/downloadablefilesr2.html> [data dostępu: 2 listopada 2013]. W Szkocji oddzielono grupę Białych Szkotów (84%) od grupy Białych Brytyjczyków (7.9%), jednak dla celów powyższego porównania właściwsze wydało się ich zsumowanie.

¹³ Wszystkie dane szkolne, o ile nie zaznaczono inaczej, pochodzą ze stycznia 2013 (dla Anglii) i grudnia 2012 (dla Szkocji).

¹⁴ Informacje o etniczności oraz języku angielskim jako dodatkowym dostępne są jedynie dla uczniów powyżej 5 roku życia, których jest 3 382 900 (czyli prawie milion mniej niż wszystkich uczniów szkół podstawowych). Zob. *Table 9a*, [w:] *Local authority and regional tables: SFR21/2013*... Niniejszym chciałam również podziękować Adamowi Hatton z IF Statistics: Academies & School Organisation Infrastructure, Funding and Longitudinal Analysis Division, DfE, za wyjaśnienia dotyczące różnic w udostępnianych danych.

Tabela 2.

Dzieci, dla których język angielski jest językiem dodatkowym – porównanie sytuacji w angielskich i szkockich szkołach państwowych.

	Liczba uczniów z językiem angielskim jako dodatkowym	Procentowy udział w szkolnej populacji
Angielskie szkoły podstawowe	612 160	18% ¹⁵
Angielskie szkoły średnie	436 150	14%
Szkockie szkoły podstawowe i średnie ¹⁶	26 131	4%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Table 10a i 10b*, w: *Local authority and regional tables: SFR21/2013*, oraz *Table 5.9*, w: *Pupil Census 2012 Supplementary dataset*

Widać, iż przywoływane wcześniej proporcje różnic pomiędzy Anglią i Szkocją (przysłowiowe 10 do 1) ulegają zmianie, w Szkocji jest trzy razy niższy odsetek uczniów z mniejszościowych grup etnicznych oraz uczniów, dla których język angielski jest językiem dodatkowym.

Warto uwzględnić również różnice w systemach edukacyjnych pomiędzy Anglią a Szkocją, w Szkocji nie ma oficjalnego, ustawowo narzuconego odgórnie programu nauczania, większą rolę w zarządzaniu szkołami pełnią władze lokalne¹⁷. Odmienne są również systemy egzaminacyjne, w Anglii tak zwane ‘key stages’¹⁸, pod koniec obowiązkowego etapu nauczania ‘Key Stage 4’ ma miejsce oficjalny egzamin „General Certificate of Secondary Education” (GCSE), w wieku 18 lat uczniowie mogą podejść do ‘A-levels’. W Szkocji natomiast w sierpniu 2013 wprowadzono nowe egzaminy tak zwane

¹⁵ Jak wyżej.

¹⁶ Niestety, brak danych pozwalających na rozbięcie tej liczby na szkoły podstawowe i średnie.

¹⁷ S. Machin, S. McNally, G. Wyness, *Education in a Devolved Scotland: A Quantitative Analysis*. Report to the Economic and Social Research Council, March 2013, Centre for Economic Performance, <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/special/cepsp30.pdf> [data dostępu: 2 listopada 2013]

¹⁸ Angielski program nauczania jest obecnie w trakcie reform, od przyszłego roku, września 2014 obowiązywać mają bowiem nowe wytyczne. Zob. *Statutory Guidance. National Curriculum in England: framework for key stages 1 to 4*, September 2013, Department for Education, <https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-framework-for-key-stages-1-to-4/the-national-curriculum-in-england-framework-for-key-stages-1-to-4> [data dostępu: 2 listopada 2013], jak również informacje na temat planowanych zmian w GCSE i A levels: *Changes to GCSEs from 2012*, <http://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/youngpeople/qandlearning/gcse/a00191691/changes-to-gcse-from-2012>; *Changes to A levels*, <http://www.education.gov.uk/schools/teachingandlearning/qualifications/examsadmin/news/a00217355/alevels> [data dostępu 2 listopada 2013]

‘National 1-5’ (w miejsce ‘Access 1-3’ oraz ‘Standard Grades’), modyfikując również egzaminy ‘Higher’ oraz ‘Advanced Higher’¹⁹.

POLSCY UCZNIOWIE W ANGLII²⁰

Powszechnie używane kryteria dla określenia mniejszości etnicznych na terytorium Anglii nie pozwalają na łatwą i bezpośrednią identyfikację uczniów polskiego pochodzenia, są oni bowiem klasyfikowani w ramach szerszej kategorii etnicznej, „Innego Białego²¹”. Lepszym źródłem są informacje na temat osób, posługujących się językiem polskim jako macierzystym, dane takie nie są niestety bezpośrednio udostępniane przez Department for Education, jednak publikuje je na swojej stronie organizacja National Association for Language Development in the Curriculum (NALDIC). W roku 2012 w Anglii było 53,915 dzieci z językiem polskim jako pierwszym i był to piąty język pod względem popularności (za angielskim, pendżabskim, urdu i bengalskim)²². Dane z angielskiego spisu powszechnego pozwalają natomiast zidentyfikować 68,736 osób w wieku od 3 do 15 lat, dla których język polski jest językiem podstawowym²³, oraz 61 938 osób w wieku od 5 do 17 roku życia z polskim paszportem²⁴. Stanowi to około jednego procenta szkolnej populacji.

Najprawdopodobniej odsetek ten może w przyszłości się zwiększyć. Analiza struktury wiekowej polskiej społeczności wskazuje na najliczniejsze grupy w przedziale od 25 do 34 roku życia, warto również zwrócić uwagę na ponad 55 tysięcy dzieci z polskim paszportem (czyli ponad 10% całej społeczności) poniżej 4 roku życia, czyli poniżej

¹⁹ S. Machin, S. McNally, G. Wyness, *Education in a Devolved Scotland.....* Informacje o najnowszych zmianach są natomiast dostępne na stronach Scottish Qualifications Authority, <http://www.sqa.org.uk/sqa/58085.html> [data dostępu 2 listopada 2013]

²⁰ W dwóch pierwszych paragrafach tego podrozdziału odwołuję się do informacji zawartych również w przywoływanym wcześniej tekście, zatytułowanym „Polish children in English schools” [2014, w przygotowaniu]

²¹ W oryginale “Any Other White Background”. Do angielskich szkół podstawowych uczęszcza 162 010 uczniów należących do tej kategorii, do szkół średnich 121 580. Zob. *Table 9a i 9b*, [w:] *Local authority and regional tables: SFR21/2013...*

²² *Languages in schools*, NALDIC, <http://www.naldic.org.uk/research-and-information/eal-statistics/lang> [data dostępu: 3 listopada 2013]

²³ Na podstawie *Table LC2104EW - Main language by sex by age*, http://www.nomisweb.co.uk/census/2011/LC2104EW/view/2092957699?rows=c_age&cols=main_language [data dostępu 3 listopada 2013]

²⁴ Na podstawie *Table DC2110EW - Passports held by sex by age (regional)*, http://www.nomisweb.co.uk/census/2011/DC2110EW/view/2092957699?rows=c_age&cols=passports_held [data dostępu: 3 listopada 2013].

obowiązkowego wieku rozpoczęcia edukacji szkolnej²⁵. Zgodnie z najnowszymi statystykami polskie matki są jedną z najliczniejszych grup wśród kobiet urodzonych poza granicami Zjednoczonego Królestwa²⁶.

Warto przyrzeć się bliżej tym danym, wskazują one bowiem również na zachodzące w ramach polskiej społeczności procesy integracyjne, sygnalizowane zjawiskiem mieszanych związków i małżeństw. Od roku 2010 polskie matki są najliczniejszą grupą matek urodzonych poza Zjednoczonym Królestwem, obok matek urodzonych w Pakistanie i Indiach. W samym roku 2012 kobietom pochodzącym z Polski urodziło się ponad 20 tysięcy dzieci. Jeśli chodzi o ojców urodzonych za granicą, to najliczniejszą grupą są ojcowie pochodzący z Pakistanu, Polacy są drudzy w kolejności, w roku 2012 mężczyznom pochodzącym z Polski urodziło się ponad 16 tysięcy dzieci. Analizując dane udostępnione przez Office for National Statistics²⁷, można stwierdzić, iż 94% dzieci urodzonych polskim ojcom miało polską matkę, 2% z tych dzieci miało matkę urodzoną w Unii Europejskiej (poza Polską), kolejne 2% to dzieci ze związku polskiego ojca i Brytyjki²⁸. Z kolei pośród dzieci urodzonych polskim matkom, jedynie 73% miało również polskiego ojca, a aż 12 % pochodziło ze związku z Brytyjczykiem²⁹. W przypadku dzieci pochodzących ze związków polskich matek i osób urodzonych na terytorium Zjednoczonego Królestwa można domniemywać, iż dzieci te będą anglojęzyczne lub dwujęzyczne w stopniu wyższym niż ci z polskich uczniów, którzy niedawno migrowali na Wyspy Brytyjskie. Wpłynąć to może również na jakość statystyk, opartych przede wszystkim o kryterium językowe.

POLSCY UCZNIOWIE W SZKOCJI

W formularzach ostatniego spisu powszechnego z roku 2011 przeprowadzonego na terytorium Szkocji, w ramach pytania o grupę etniczną wprowadzono kategorię „Białego

²⁵ *Ibid.* Część z tych 55 tysięcy mogła już jednak zostać policzona w ramach szkolnych statystyk, dane spisowe pochodzą bowiem z roku 2011, zaś statystyki szkolne z 2012.

²⁶ *Births in England and Wales by Parents' Country of Birth, 2012*, Office for National Statistics, <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/vsobl/parents--country-of-birth--england-and-wales/2012/sb-parents--country-of-birth--2012.html> [data dostępu: 3 listopada 2013]

²⁷ Na podstawie *Table 3. Live births: country of birth of mother and of father, 2012. England and Wales*, [w:] *Parents' Country of Birth, 2012*, ONS, <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcm%3A77-320361> [data dostępu: 3 listopada 2013]

²⁸ Chodzi tutaj o osobę urodzoną na terytorium Zjednoczonego Królestwa.

²⁹ Na podstawie *Table 3. Live births: country of birth....* Zarówno polscy mężczyźni, jak i polskie kobiety angażowali się w związki z osobami urodzonymi na kontynencie afrykańskim i azjatyckim, jednak więcej dzieci z takich związków rodziło się polskim matkom, należy również wspomnieć o 4% dzieci polskim matek, dla których brak ustalonego kraju urodzenia ojca.

Polaka”³⁰. Obrazuje to wpływ i znaczenie polskiej migracji na terytorium tego kraju, jak również zdecydowanie podnosi jakość danych dostępnych badaczom tego zjawiska. Kategorie spisowe przenikają bowiem do innych instytucji szkockiej administracji i przykładowo obecne są już w najnowszych szkockich szkolnych statystykach. Zgodnie z danymi na temat etniczności uczniów, w roku 2012 w szkockich szkołach uczyło się 4 187 uczniów³¹, z czego 3 054 w szkołach podstawowych, i 1 117 w szkołach średnich³². Dane na temat języka nie są tak precyzyjne, podając informację o 8 255 uczniów posługujących się językiem polskim jako podstawowym, autorzy uzupełniają ją o zastrzeżenie, iż ponad 3 tysiące uczniów jest najprawdopodobniej uwzględnionych w bazie danych podwójnie³³. Istotny jest jednak fakt, iż język polski jest drugim (po angielskim) najbardziej popularnym językiem w szkockich szkołach.

Rozmiar migracji z Polski do Szkocji ilustrują również dane z ostatniego spisu powszechnego. W roku 2001 osoby urodzone w Polsce a mieszkające w Szkocji (3 tysiące osób) stanowiły zaledwie 1,3% wszystkich rezydentów urodzonych poza granicami Zjednoczonego Królestwa, podczas gdy w roku 2011 takich osób było 55 tysięcy, co stanowiło 15% wszystkich rezydentów urodzonych za granicą³⁴. Spis powszechny odnotował również 54 186 osób powyżej 3 roku życia, posługujących się językiem polskim w domu³⁵, oraz 61 201, (czyli 1,2 % szkockiej) populacji członków polskiej grupy etnicznej³⁶.

Podobnie jak w przypadku angielskim, można domniemywać, że liczba polskich uczniów w szkockich szkołach będzie wzrastać. Wskazuje na to porównanie z danymi z lat wcześniejszych – w roku 2011 odnotowano 2 291 uczniów z polskiej grupy etnicznej, co oznacza przyrost liczby dzieci o 1896 uczniów (co równa się 82% w skali roku). Wzrosła liczba dzieci zarówno w szkołach podstawowych (o 1357 uczniów, wzrost w granicach

³⁰ Był to jedyny kraj Zjednoczonego Królestwa, w którym przyjęto takie rozwiązanie. Por. M. Kułakowska (2012), Rozwiązania dotyczące przynależności etnicznej i narodowej przyjęte w spisach powszechnych Polski i Wielkiej Brytanii, w: Jackiewicz, S. (red.), *Kwestie spisowe a tożsamość etniczno-kulturowa autochtonicznych mniejszości na pograniczach*, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

³¹ Na podstawie *Table 1.10: Pupil ethnicity, 2012*, [w:] *Pupil Census 2012 Supplementary dataset...*

³² Na podstawie *Table 2.9: Primary pupils by ethnicity and stage, 2012* oraz *Table 3.9: Secondary pupils by ethnicity and stage, 2012*, [w:] *Pupil Census 2012 Supplementary dataset...*

³³ Na podstawie *Table 1.14. Main home language in publicly funded schools, 2012*, w: *Pupil Census 2012 Supplementary dataset...* Brakujące 16 uczniów najprawdopodobniej uczęszcza do szkół specjalnych, jednak dostępne dane nie pozwalają tego jednoznacznie zweryfikować.

³⁴ Na podstawie *Table 3: Fifteen most reported countries of birth outside the UK, Scotland, 2001 and 2011*, udostępnionej w ramach *Release 2 – Downloadable Files*, Scotland’s Census 2011, <http://www.scotlandscensus.gov.uk/en/censusresults/downloadablefilesr2.html#censusprofiles> [data dostępu: 3 listopada 2013].

³⁵ Na podstawie *Table KS206SC – Language*, udostępnionej w ramach *Release 2 – Downloadable Files...*

³⁶ Na podstawie *Table KS201SC - Ethnic group*, udostępnionej w ramach *Release 2 – Downloadable Files...*

80%), jak i w szkołach średnich (o 533 uczniów, wzrost w granicach 91%)³⁷. Liczba nowych polskich uczniów w roku 2012 przekroczyła znacznie ilość osób polskiego pochodzenia, kończących szkoły podstawowe w roku wcześniejszym. Wzrost uczniów w szkołach podstawowych tylko w ograniczonym zakresie tłumaczyć można wysoką liczbą narodzin wśród polskich kobiet, przyrost liczby uczniów miał bowiem miejsce w każdym roczniku, a nie tylko w klasach pierwszych. Warto jednak zwrócić uwagę, że podobnie jak w Anglii, polskie matki dominują w grupie matek urodzonych poza granicami Zjednoczonego Królestwa, w tej grupie urodziło się w roku 2012 prawie 2 tysiące dzieci, co stanowiło 3 procent wszystkich żywych urodzin³⁸.

W celu analizy zjawiska młodej polskiej emigracji do Szkocji, warto zajrzeć do wyników lokalnie prowadzonych badań empirycznych. Badania prowadzone przez Martę Moskal i Jenny Ozga pozwoliły zidentyfikować następujące „wyzwania, stojące przed uczniami, ich rodzicami i szkołami: brak znajomości języka i związane z nim zapotrzebowanie na wsparcie językowe [po stronie nowo przybyłych uczniów i ich rodziców], brak informacji o wcześniejszych osiągnięciach szkolnych (...), różnice w podejściach nauczania pomiędzy szkockimi i polskimi szkołami, oraz nieporozumienia komunikacyjne³⁹”.

Wnioski te odzwierciedla również rządowy raport „Count us in⁴⁰”, poświęcony zjawisku najnowszej migracji do Szkocji (nie tylko polskiej) i jej znaczeniu w kontekście edukacyjnym. Raport omawia zarówno mocne strony instytucji edukacyjnych, jak i obszary wymagające poprawy. Jako mocne strony autorzy wskazują między innymi cenne wsparcie udzielane przez zespoły zajmujące się nauczaniem języka angielskiego jako dodatkowego (tzw. ‘EAL⁴¹ Staff’), mimo że jak się wydaje czasem to wsparcie bywa

³⁷ Na podstawie *Table 1.10: Pupil ethnicity, 2011; Table 2.9: Primary pupils by ethnicity and stage, 2011; Table 3.9: Secondary pupils by ethnicity and stage, 2011*, w: *Pupil Census, Supplementary data 2011*, <http://www.scotland.gov.uk/Topics/Statistics/Browse/School-Education/suppupils2011> [data dostępu: 4 listopada 2013]

³⁸ Na podstawie *Table 3.13: Live births by country of birth of mother, Scotland, 2002, 2007, 2010 to 2012*, w: *Vital Events Reference Tables 2012. Section 3: Births*, <http://www.gro-scotland.gov.uk/statistics/theme/vital-events/general/ref-tables/2012/section-3-births.html> [data dostępu 4 listopada 2013]. Niestety udostępnione dane nie pozwalają na analogiczną do angielskiej analizę liczby dzieci pochodzących ze związków mieszanych.

³⁹ M. Moskal (2010), Polish migrant children’s experiences of schooling and home-school relations in Scotland, *CES Briefing*, <http://www.ces.ed.ac.uk/PDF%20Files/Brief054.pdf> [data dostępu: 4 listopada 2013], s. 2.

⁴⁰ *Count Us In - A Sense of Belonging, Meeting the Needs of Children and Young People Newly Arrived in Scotland*, Education Scotland, September 2009, http://www.educationscotland.gov.uk/images/cuimnnus_tcm4-618947.pdf [data dostępu 4 listopada 2013]

⁴¹ Skrót EAL pochodzi od „English as an Additional Language” i jest powszechnym zwrotem na oznaczenie również uczniów, dla których język angielski jest językiem dodatkowym – tzw. ‘EAL pupils/students’.

niewystarczające – przykładowo autorzy opisują kłopoty z komunikacją podczas pierwszych kontaktów z rodzicami, zapisującymi swoje dzieci do szkoły wynikające z braku odpowiednich zasobów (przykładowo tłumaczy) po stronie szkoły i oczywiście braku odpowiednich kompetencji językowych po stronie rodziców. Wśród obszarów wymagających poprawy wymieniają z kolei konieczność „właściwszego uwzględnienia wcześniejszych osiągnięć i doświadczenia edukacyjnego dziecka⁴²”, „lepsze wykorzystanie języka macierzystego uczniów – tak aby umożliwić im lepsze rozumienie i pełniejszy udział w zajęciach⁴³”, sugerują polepszenie relacji z rodzicami i aktywne włączanie ich w proces edukacyjny. Mimo, iż autorzy doceniają poziom kulturowej wrażliwości na odmienność i otwartość, widoczne w większości szkół, postulują jednak zwiększenie działań mających na celu „promowanie językowej różnorodności⁴⁴” oraz zapewnienie przestrzeni do uczestnictwa nowo przybyłych uczniów i ich kultury w życiu szkoły. Potrzebna jest również aktywniejsza rola władz lokalnych w koordynowaniu wspólnego poszukiwania odpowiedzi na wyzwania związane z najnowszą migracją do Szkocji.

PORÓWNANIE SYTUACJI POLSKICH UCZNIÓW W ANGLII I SZKOCJI

Analizując sytuację polskich uczniów w angielskich i szkockich, łatwo zauważyć wyraźne podobieństwa. Charakterystyczne cechy polskiej populacji uczniowskiej w Anglii, zidentyfikowane przez badaczy z Middlesex University, takie jak szybki wzrost liczby uczniów, związany przede wszystkim z dynamicznymi procesami migracyjnymi, czy brak wcześniejszych doświadczeń ze zjawiskiem etnokulturowej różnorodności, dotyczyć będą w podobnym stopniu polskich uczniów w Szkocji⁴⁵. Zdiagnozowane w Anglii problemy z niedostatecznym, nieskoordynowanym wsparciem w zakresie nauczania języka angielskiego jako obcego⁴⁶, znajdują odzwierciedlenie w szkockich doświadczeniach.

⁴² *Count Us In...*, s. 12.

⁴³ *Ibid.*, s.12.

⁴⁴ *Ibid.*, s.35.

⁴⁵ Chodzi tutaj o zespół badaczy z Social Policy Research Centre, przy Middlesex University, Rosemary Sales, Louise Ryan, Magdę Lopez Rodriguez i Alessio D'Angelu, autorów między innymi : *Polish Pupils in London Schools: Opportunities and Challenges*, Multiverse & Social Policy Research Centre (2008). Więcej na temat ich prac piszę w „Polish children in English schools”.

⁴⁶ *Ibid.*

Warto również zwrócić uwagę na różnice. Mimo, iż w Szkocji polscy uczniowie stanowią porównywalny odsetek szkolnej populacji⁴⁷co w Anglii, to jednak język polski jest drugim (po angielskim) językiem obcym w szkockich szkołach, a dopiero piątym w kolejności w szkołach angielskich. Wskazuje to jednoznacznie na inny poziom różnorodności etnicznej i kulturowej w szkockich szkołach (ilustrowany również znacznie niższym udziałem uczniów z mniejszościowych grup etnicznych oraz osób, dla których język angielski jest językiem dodatkowym), oraz związanego z tym wyższego znaczenia najnowszej polskiej imigracji. Fakt, iż szkockie statystyki etniczne od roku 2011 uwzględniać będą polską grupę etniczną, ułatwi dokładniejszy monitoring osiągnięć edukacyjnych tych uczniów, jest on jednak także doskonałą ilustracją osadzenia procesów identyfikacji etnicznej i zarządzania społecznościami wielokulturowymi w kontekście dynamicznych zmian zachodzących pod wpływem migracji we współczesnych społeczeństwach.

BIBLIOGRAFIA

- Count Us In - A Sense of Belonging, Meeting the Needs of Children and Young People Newly Arrived in Scotland*, (2009), Education Scotland,
http://www.educationscotland.gov.uk/images/cuimnnus_tcm4-618947.pdf [data dostępu 4 listopada 2013]
- M. Kułakowska (2012), Rozwiązania dotyczące przynależności etnicznej i narodowej przyjęte w spisach powszechnych Polski i Wielkiej Brytanii, w: Jackiewicz, S. (red.), *Kwestie spisowe a tożsamość etniczno-kulturowa autochtonicznych mniejszości na pograniczach*, Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, s. 99-112.
- S. Machin, S. McNally, G. Wyness, Education in a Devolved Scotland: A Quantitative Analysis. *Report to the Economic and Social Research Council*, March 2013, Centre for Economic Performance, <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/special/cepsp30.pdf> [data dostępu: 2 listopada 2013]
- M. Moskal (2010), Polish migrant children's experiences of schooling and home-school relations in Scotland, *CES Briefing*,
<http://www.ces.ed.ac.uk/PDF%20Files/Brief054.pdf> [data dostępu: 4 listopada 2013]
- Sales R., D'Angelo A., Lopez Rodriguez M, Ryan L. (2008), *Polish Pupils in London Schools: Opportunities and Challenges*, Multiverse & Social Policy Research Centre.

⁴⁷ Przyjmując dane na temat etniczności jako bardziej wiarygodne, można stwierdzić, iż polscy uczniowie stanowią 0.6% uczniowskiej populacji w Szkocji, podczas gdy w Anglii jest to około 0.8%.

STRONY INTERNETOWE

2011 UK Censuses, <http://www.ons.gov.uk/ons/guide-method/census/2011/uk-census/index.html>
[data dostępu: 1 listopada 2013]

Births in England and Wales by Parents' Country of Birth, 2012, Office for National Statistics,
<http://www.ons.gov.uk/ons/rel/vsob1/parents--country-of-birth--england-and-wales/2012/sb-parents--country-of-birth--2012.html> [data dostępu: 3 listopada 2013]

Changes to A levels,

<http://www.education.gov.uk/schools/teachingandlearning/qualifications/examsadmin/news/a00217355/alevels> [data dostępu 2 listopada 2013]

Changes to GCSEs from 2012,

<http://www.education.gov.uk/childrenandyoungpeople/youngpeople/qandlearning/gcses/a00191691/changes-to-gcses-from-2012> [data dostępu 2 listopada 2013]

Languages in schools, NALDIC, <http://www.naldic.org.uk/research-and-information/eal-statistics/lang> [data dostępu: 3 listopada 2013]

Local authority and regional tables: SFR21/2013,

<https://www.gov.uk/government/publications/schools-pupils-and-their-characteristics-january-2013>
[data dostępu: 1 listopada 2013].

Parents' Country of Birth, 2012, ONS, <http://www.ons.gov.uk/ons/publications/re-reference-tables.html?edition=tcn%3A77-320361> [data dostępu: 3 listopada 2013]

Pupil Census, Supplementary data 2011,

<http://www.scotland.gov.uk/Topics/Statistics/Browse/School-Education/suppupils2011> [data dostępu: 4 listopada 2013]

Pupil Census 2012 Supplementary dataset,

<http://www.scotland.gov.uk/Topics/Statistics/Browse/School-Education/dspupcensus/pupcensus2012> [data dostępu: 2 listopada 2013]

Release 2 – Downloadable Files, Scotland's Census 2011,

<http://www.scotlandscensus.gov.uk/en/censusresults/downloadablefilesr2.html#censusprofiles>
[data dostępu: 3 listopada 2013].

Statutory Guidance. National Curriculum in England: framework for key stages 1 to 4, September 2013, Department for Education,

<https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-in-england-framework-for-key-stages-1-to-4/the-national-curriculum-in-england-framework-for-key-stages-1-to-4> [data dostępu: 2 listopada 2013],

Summary Statistics for Schools in Scotland, No.3: 2012 Edition,

<http://www.scotland.gov.uk/Publications/2012/12/2355/0> [data dostępu: 1 listopada 2013].

Table 2: Ethnic groups, Scotland, 2001 and 2011, Scotland's Census 2011,
<http://www.scotlandscensus.gov.uk/en/censusresults/downloadablefilesr2.html> [data
dostęp: 2 listopada 2013].

Table DC2110EW - Passports held by sex by age (regional),
http://www.nomisweb.co.uk/census/2011/DC2110EW/view/2092957699?rows=c_age&cols=passports_held [data dostęp: 3 listopada 2013].

Table KS201EW - Ethnic group,

<http://www.nomisweb.co.uk/census/2011/KS201EW/view/2092957699?cols=measures> [data
dostęp: 2 listopada 2013]

Table LC2104EW - Main language by sex by age,
http://www.nomisweb.co.uk/census/2011/LC2104EW/view/2092957699?rows=c_age&cols=main_language [data dostęp 3 listopada 2013]

Vital Events Reference Tables 2012. Section 3: Births, <http://www.gro-scotland.gov.uk/statistics/theme/vital-events/general/ref-tables/2012/section-3-births.html>
[data dostęp 4 listopada 2013].

Informacje rządowe o procesach dewolucyjnych, <https://www.gov.uk/devolution-settlement-scotland> [data dostęp: 4 listopada 2013]

Scottish Qualifications Authority, <http://www.sqa.org.uk/sqa/58085.html> [data dostęp 2 listopada 2013]